

Fagleg kontakt under eksamen:
Navn: Kjell Budal
Tlf.: 3455 .

EKSAMEN I FAG 715 16
ELEKTROMAGNETISK TEORI

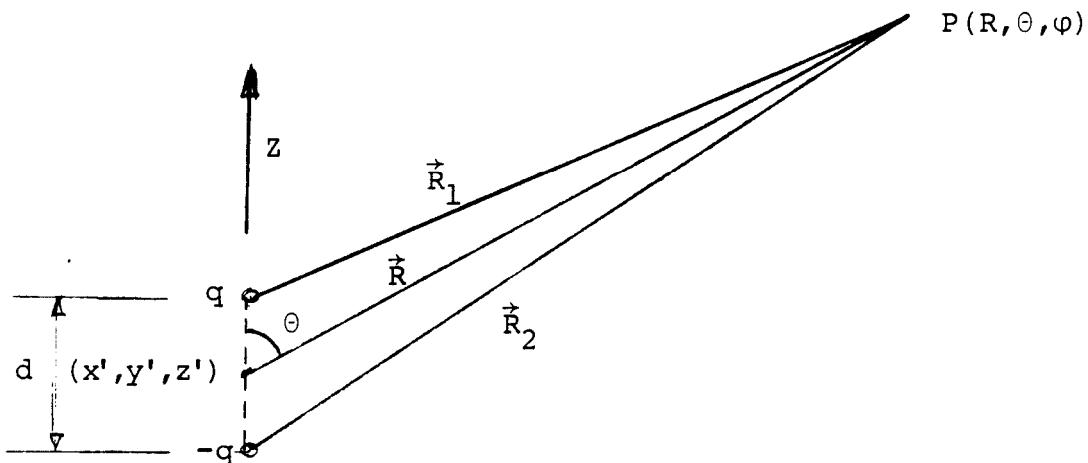
Torsdag 15. mai 1986

kl. 0900 - 1500

Tillatte hjelpeemidler: Rottmann: Mathematische Formelsammlung
Øgrim: Størrelser og enheter i fysikken
Godkjent lommekalkulator

Oppgåve 1

To ladde punktpartiklar med ladningene q og $-q$, respektivt, er plasserte i avstanden d fra hverandre. Vi søker det elektriske potensialet ϕ i punktet $P(R, \theta, \varphi)$ som er så langt ute at $R \gg d$.

- a) Vis at eit tilnærma uttrykk for potensialet ϕ i P (korrekt til $O(R^{-2})$, er

$$\phi \approx \frac{\vec{p} \cdot \vec{R}}{4\pi\epsilon_0 R^3}, \quad (1)$$

der $\vec{p}$ er dipolmomentet til ladningskonfigurasjonen.

- b) Vis ved å utføra operasjonen $\vec{E} = -\nabla\phi$ på (1), at den elektriske feltstyrken i P kan skrivast

$$\vec{E} = \frac{1}{4\pi\epsilon_0 R^5} [3(\vec{p} \cdot \vec{R}) \vec{R} - R^2 \vec{p}] \quad (2)$$

- c) Finn vha. (2) feltkomponentane E_R , E_θ og E_φ i P .

Dipolen blir plassert med symmetrisenteret i posisjonen (x', y', z') i ein gitt stasjonær, ytre feltstyrke $\vec{E}_0(x', y', z')$.

- d) Utlei ein formel for den potensielle energien til dipolen uttrykt ved $\vec{p}$ og $\vec{E}_0$.
- e) Vis at krafta som det ytrefeltet øver på dipolen kan skrivast

$$\vec{F} = (\vec{p} \cdot \nabla') \vec{E}_0 \quad (3)$$

Her tyder ∇' at operasjonen skal utførast med dei merka koordinatane.

Det ytre feltet $\vec{E}_0$ blir etablert ved at ein punktpartikkkel med ladning q_0 blir plassert i punktet $P(R, \theta, \phi)$, der $R \gg d$ (sjå figuren).

- f) Finn vha. (3) krafta $\vec{F}$ som ladninga q_0 øver på dipolen.
- g) Finn også krafta $\vec{F}'$ (på komponentform) som dipolen øver på ladninga q_0 ved å bruka resultatet frå pkt. c).

Dersom du finn det tilsynelatande paradokset at $\vec{F}' \neq -\vec{F}$, forklar kvifor.

Oppgåve 2

Den elektriske feltstyrken generert av ein partikkkel med ladning q , fart $\vec{u}$ og akselerasjon $\vec{u}$, er gitt ved

$$\vec{E} = \vec{E}_u + \vec{E}_a$$

der

$$\vec{E}_u = \frac{q}{4\pi\epsilon_0} \cdot \frac{1}{s^3} \left(\vec{R} - \frac{\vec{R}\vec{u}}{c} \right) \left(1 - \frac{u^2}{c^2} \right)$$

og

$$\vec{E}_a = \frac{q}{4\pi\epsilon_0} \cdot \frac{1}{c^2 s^3} \left[\vec{R} \times \left(\left(\vec{R} - \frac{\vec{R}\vec{u}}{c} \right) \times \dot{\vec{u}} \right) \right]$$

Storleiken

$$s = R - \frac{\vec{R} \cdot \vec{u}}{c} = R - \vec{\beta} \cdot \vec{R}$$

Den magnetiske flukstettheten kan skrivast

$$\vec{B} = \frac{\vec{R} \times \vec{E}}{Rc}$$

Kandidaten må sjølv tolka likningane ovafor og dei udefinerte storleikane som inngår i likningane.

- a) Argumenter for at det berre er feltkomponentane $\vec{E}_a$ og $\vec{B}_a$ som bidrar til den utstrålte effekten.

Kva retning har $\vec{E}_a$ i forhold til $\vec{R}$?

Vi skal i resten av denne oppgåva studera ladde partiklar med akselerasjon $\dot{u}$ og med ein fart som er mykje mindre enn lysfarten: $u \ll c$.

- b) Finn ein generell formel for den totale utstrålte effekten til ein slik partikkkel, uttrykt ved ladninga q og akselerasjonen $\dot{u}$.

Ein punktpartikkkel med ladning q oscillerer omkring eit likevektspunkt med utsvinget

$$z = z_0 \sin \omega_1 t ,$$

der z_0 er utsvingsamplituden. Vi reknar at $z_0 \ll \lambda$, der λ er bølgjelengda til den genererte strålinga.

- c) Finn eit tilnærma uttrykk for feltkomponenten $\vec{E}_a$ i posisjonen $\vec{r}$ relativt likevektspunktet, ved tidspunktet t :
 $\vec{E}_a = \vec{E}_a(\vec{r}, t)$. Vi reknar at $r \gg z_0$.
- d) Finn tidsmiddelverdien $\bar{P}_1$ av den totale utstrålte effekten til partikkelen.

Ein partikkkel med ladning q går i ein sirkelbane med radius a , med konstant vinkelfrekvens ω_2 . Vi reknar at $a \ll \lambda$, der λ er bølgjelengda til den genererte strålinga.

- e) Finn den totale utstrålte effekten P_2 til partikkelen.
- f) Kva er forholdet $\alpha = P_2/\bar{P}_1$ når $a = z_0$ og $\omega_1 = \omega_2$. Prøv å grunngje at resultatet er rimeleg.
- g) Partikkelen har masse m og kinetisk energi E_k . Kva er forholdet γ mellom utstrålt energi per omløp og E_k . Kor stort blir dette forholdet for eit "klassisk" elektron i den inste banen i eit hydrogenatom, der $a = 0,53 \cdot 10^{-10} \text{ m}$ og $E_k = 13,6 \text{ eV}$.